

وفیات معاصران

بنام آنکه هستی نام از او یافت

شادروان دانشمند نحیریر و عالم کامل و فقیه عامل الحاج الشیخ محمد الامامی خوانساری ثم الغروی ، فرزند برومند و شجره شکوهمند علامه بزرگ و فقیه سترک شیخ محمد علی نجفی خوانساری - شاگرد مرحوم سید علی رضوی قمی حائری لاهوری صاحب تفسیر کبیری حلدی لوامع التنزیل وسواطع التویل - یکی از این اقطار فروزنده و کواکب قدر اول تابنده در آسمان دین مبین اسلام در شمار بود ، که از جانب مادر بمرحوم ملامحسن فیض کاشانی منسوب بوده است .

مطابق با آنچه از حضرت مولی الموحدین امیر مؤمنان روایت شده و در اصول کافی ثبت گردیده است : " ان للعالم ثلاث علامات : العلم والحلم والصمت " مرحوم حاج شیخ محمد امامی نجفی خوانساری علاوه بر اینکه هر سه علامت را بکمال دارا بود ، در زهد و تقوی بی بدیل و در اعتقاد پاک و عمل بارکان در زمان خود قرین و مثیلی نداشت . خوی فرستگی و دوام ذکر و اشتغال فکرش بتوحید ، از خصائص بارزه آن فقیه کامل العیار و حکیم عالیقدر بود . شادروان امامی غروی خوانساری در سال ۱۳۱۲ قمری در شب جمعای از ماه رجب ، در نجف اشرف تولد یافت پدر گرامی ایشان که از فحول علماء و فقهای عالم اسلام بود ، در لیلۃ الرغائب سوم ماه رجب ۱۳۳۲ قمری فوت شده ، در صحن شریف نجف اشرف مدفون گردید .

والده آن فقیه کامل ، دختر علامه آقا میرزا احمد کاشانی معروف به فیضی از شاگردان مرحوم شیخ مرتضی انصاری بود که با چند واسطه به مرحوم ملامحسن فیضی محدث و فیلسوف و مفسر بزرگ میرسید .

مرحوم شیخ محمد امامی ، پس از فراغت از تحصیلات ابتدایی و سطوح ، محضراکتر علمای بزرگ عصر را ادراک کرده میفرمود : چند ورق از شرح لمعه و رسائل مرحوم شیخ را

در نزد پدرم و چند ورق از قوانین را هم در خدمت حاج شیخ علی قمی خوانده‌ام باضافه صفحاتی از جامع السعادات مرحوم نراقی . از جمله اساتید آن دانشمند وارع ، سیدحسین اشکوری است که درس خارج میگفته و پس از فوت مرحوم سیدکاظم یزدی صاحب عروۃ الوثقی در گیلان مرجع تقلید بوده است .

حدت ذهن و شدت ادراک مرحوم آیت الله امامی تا بدان اندازه بوده است که بیشتر کتب درسی و سطحی را در نزد خود و بمطالعہ بسیار فرا گرفته ، در همان اوان شباب کتابهای شرح لمعه و رسائل و کفایه آخوند را تدریس میکرده است . خود ایشان نقل میفرمود که درس انفرادی مکاسب را از مرحوم سید حسین اشکوری میگرفته ، و روزی در موقع تدریس استاد نامبرده بعبارتی میرسند که چنانکه باید از عهده فهم مطلب بر نمی‌آیند . مرحوم امامی که شب پیش همان مطلب را بمطالعہ و دقت نظر خود دریافته بود ، آنرا برای استاد بیان میکند و مرحوم اشکوری از صحت ادراک و حسن دریافت جوانی در آن سن متعجب میشود .

آیت الله امامی ، در ربیعان شباب دوسال بدرس خارج فقه و اصول مرحوم میرزا محمد حسین نائینی رفته و با اینکه جوانترین طلبه آنحوزه بوده است ، همیشه در درس مرحوم میرزا اشکال و ایراد کرده بمباحثه با استاد می پرداخته است . یکی از مطلعان از مرحوم آیت الله سید هادی میلانی که چند سالی از مرحوم امامی مسن تر بود ، برای اینجانب نقل کرد که آیت الله امامی جوانترین شاگرد مرحوم میرزای نائینی و تنها شاگردی بود که در اکثر مباحث فقهی و اصولی با استاد مذکور درگیر بمباحثات پردامنه و دقیق میگردید و در بسیاری از موارد حق نیز با او بوده است و از مرحوم نائینی مدرک و اجازه اجتهاد بدوزبان فارسی و عربی داشت ، و علاوه بر اساتید فوق الاشاره ، بیشتر محاضر علمی و فقهی و حدیثی را از باب تیمن و تبرک حاضر میشده و از چهارده تن از فحول علماء و مدرسان طراز اول و مراجع تقلید دارای اجازه اجتهاد بودند . از جمله :

از آقا میرزا حسین نائینی و شیخ محمد طه و حاج میرزا حسین فرزند مرحوم حاج میرزا خلیل تهرانی و سید هاشم قزوینی و مرحوم پدرش شیخ محمد علی خوانساری و حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی و علامه شیخ علی کاشف الغطاء و سیدحسین صدرالدینی کاظمینی مؤلف تاسیس الشیعۃ الکرام لجمع فنون الاسلام و سید ابوتراب ملقب باقاضیاء السدین خوانساری مؤلف کتاب سبیل الرشاد فی شرح نجات العباد ، و شیخ علی نجفی قمی و عالم محدث حاج شیخ عباس قمی و حاج میرزا محمد تهرانی ساکن سامرز و سید محمد زکی آملی .
اندین شهرستانی مؤلف کتاب اسلام و هیئت و شیخ هادی حائری اصفهانی و بجزمشایخ اجازات مرقوم مرحوم شیخ محمد امامی - رضوان الله علیه - از علمای اهل سنت و جماعت

نیز اجازه تحدیث احادیث داشته است ، از جمله : محدث فاضل و عالم کامل سید یاسین بن سید طه مفتی نجف اشرف که بمرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ محمد امامی اجازه تحدیث از صحیح بخاری و مسلم و سایر صحاح و کتب حدیث و تفسیر را داده است .

آثار علمی و کتب مدونه آن مرحوم : ۱- منهاج الاحرام لزاثر بیت الله الحرام که بهمت حاج شیخ محمد قوانینی در سال ۱۳۹۲ قمری و در ۶۹۷ صفحه بزبان علمی و عربی چاپ شده و یک مجلد آنرا آن دانشمند بزرگ بنویسنده اعطاء فرمودند ۲۰- شرح دعای صبا منسوب بحضرت امیر مؤمنان علی علیه السلام که کتاب شرح دعای صبا تألیف آن دانشمند عالیقدر یکی از بهترین شروحی است که در ۵۳۲ صفحه و هر صفحه ۲۷ سطر بزبان فارسی تحریر شده ، و بخط نستعلیق افست گردیده است . کتاب مورد بحث را نویسنده با دقت مطالعه کرده و یک جلد آن که بخط آن مرحوم پشت نویسی شده ، باین حقیر اعطاء گردیده است - ۳- تسدید القواعد حاشیه مبسوط بر رسائل شیخ انصاری ۴- المواهب حاشیه متوسط بر مکاسب شیخ مرتضی انصاری ۵- بقیه الطالب حاشیه مبسوط بر مکاسب نویسنده این سطور مبحث بیع معاطاتی را در اواخر عمر آن فقیه وارع ، با جمعی از طلاب دانشمند علوم دینی ادراک از محضر ایشان و از باب تبرک استفاده کرده ام و یک جلد از شرح مزبور را باینجانب اعطاء فرموده اند - ۶- الکلم النابغه در کلمات قصار چاپ شده در حدود ۲۵۰ صفحه ۷- الرحمته السائغه در معارف دینی و نصایح ۸- رساله های مبسوط در انفعال ماء قلیل ۸- علل اختلاف الحدیث ۹- رساله مبسوطه در تعادل و تراجیح ۱۰- رساله در جمع بین حکم ظاهری و واقعی ۱۱- رساله در جمع بین امارات و اصول ۱۲- رساله فی ان صیغه الامر موضوعه مطلق الطلب ۱۳- حاشیه بر نجات العباد ۱۴- حاشیه بر عروة الوثقی ۱۵- حاشیه بر رسائل پنجگانه که هر یک مشتمل بر فروع مباحثی از ارث و نفقه و قبله و رضاع و ربا می باشد و مرحوم حاج ملا هاشم خراسانی بفارسی جمع آوری کرده است - ۱۶- حاشیه بر توضیح المسائل مرحوم آیت الله حاج آقا حسین بروجرودی - ۱۷- حاشیه بر مناسک حج مرحوم شیخ مرتضی انصاری ۱۸- مرقومات فتوایی و کتب و رسائل خطی که اینجانب برخی از نسخ آنرا در نزد آن مرحوم دیده ام ۱۹- فلسفه و اسرار حج بفارسی . بطوریکه از متون کتب و تألیفات عدیده مرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ محمد امامی مشاهده میشود آن دانشمند نامبردار همه ایام ولیالی عمر خود را بطور استمرار در مطالعه و تحقیق و تتبع و تطور در معارف و علوم و فرهنگ اسلامی گذرانده است و در طول مدت ۸۷ سال قمری عمر پر برکت ، دقیقه ای از اجتهاد و تحقیق نیا سوده است .

آیت الله نامبردار ، تا آخرین روزهای عمر بر شرمه اش ، حوزه تدریش مکاسب را ادامه

میداد و با وجود کسالت کهولت از دقیقترین نظریات علمی و درست‌ترین اصول تدریس و تحقیق بهره‌مند بود . در حوزه درس که خود اینجانب بکرات ملاحظه کرده بودم ، یکی از فضیله‌های طلاب عبارت‌مکاسب را قرائت میکرد تا باول فرعی از فروع مبحث میرسید ، مرحوم امامی عبارات را از خارج توضیح میداد و در رفع اشکالات عارضه و دفع ایرادات طلاب می‌پرداخت ، سپس شرح آنرا از روی کتاب بغیة الطالب تألیف خود بقرائت ایرادات طلاب طلبه حاضر در محضر درس بیان می‌فرمود ، و بکلیه سئوالات و ایرادات و مسائل مطروحه پاسخ مقنع و علمی میداد . محضر غیر درسی آن دانشمند و فقیه بزرگ ، مشحون از امثال وحکم و اشعار فارسی و عربی و داستانهای تاریخی و تفسیری بود که در طول عمر شریفش از محضر اساتید آموخته ، یا از کتب و رسائل اندوخته بود . در مسائل فتوایی ، علاوه بر دقت نظر و اهتمام اندیشه ، بسیار محتاط بود ، بحدیکه در مسئله مطروحه که بیشتر ارباب رجوع از زن و مرد و پیر و جوان از آن مقام و مرجع علمی می‌پرسیدند ، نخست از فضلا حاضر در مجلس نظرخواهی میکرد و هر نظریه‌ای درست بود آن را بعنوان پاسخ برمی‌گزید ، و اگر کسی از حاضران نمیتوانست پاسخ و فتوای درستی بدهد ، آنگاه شخص ایشان بجوابگویی مبادرت میکرد و آنقدر حزم و دور اندیشی و احتیاط بکار می‌برد که موجب حیرت و تعجب میگردد . در معاشرت کمتر کسی آن مرحوم را ملاقات میکرد ، که با هر موقعیت و مقام بدیدار او نمیرفت و آنقدر بحفظ مبانی شرعی و اوامر و نواهی دقیق بود که کوچکترین موردی از نظر ضبط و حفظ آن بزرگوار فراموش نمیشد . فروتنی و خشوع ذاتی آن دانشمند عظیم‌النظیر ، باندازه‌ای بود ، که با وجود ضعف جسمی ، ساعتها حضور و مصاحبت نااهلی را تحمل میکرد و هرگز سخنی که شائبه تصدیح و رنجش خاطر و ملال باشد ، از لبانش شنیده نمیشد . هیچگاه شکوه نمیکرد و تبسم از قیافه ملکوتی ایشان محو نمی‌گردید و بسخنان سعایت آمیز کسی در باره شخص غائبی برانگیخته و تحریک نمیشد ، و در همه موارد و حوادث تسلیم فرمان و مشیت ازلیه الهی بود .

آیت الله مرحوم حاج شیخ محمد امامی در اول خرداد ماه سال ۱۳۵۸ شمسی در سنین ۸۷ سالگی قمری و ۸۵ سالگی بسال شمسی ، بعلت مرض قلبی ، در ساعت ۷ صبح روز سه شنبه برابر با ۲۵ جمادی الثانی سال ۱۳۹۹ قمری و مطابق با ۲۲ ماه مه ۱۹۷۹ میلادی در شهر اراک و در منزل شخصی و محقر خود دعوت حق را لبیک گفت و بجوار قرب حضرت احدیت پیوست ، و طبق وصیت نامه آن مرحوم که نوشته بود جسدش را در زمین بگری دفن کنند ، جنازه آن شادروان باشکوهی مالاکلام و احترامی فوق‌التمام که هزاران نفر از خرد و کلان اهالی شهر اراک آنرا نشییع میکردند ، بگورستان جدید - التأسیسی موسوم بباغ جنت حمل و در آنجا بخاک سپرده شد .